

Katarina Horvat, MA

INTEGRACIJA ROMSKE DJECE U HRVATSKI OBRAZOVNI SUSTAV

Sažetak

Prvim pisanim dokumentom na području Republike Hrvatske potvrđuje se da Romi žive na ovim područjima od 14. stoljeća. Od tada se sele diljem Hrvatske u potrazi za poslom, boljom društvenom emancipacijom, boljim životnim i ekonomskim prilikama. Prepreke na tom putu nerijetko su uzrokovane nepoznavanjem jezika, neizobraženošću i nepismenošću koje se reflektiraju na cjelokupan životni ciklus osoba romske nacionalnosti. Ključan preduvjet za poboljšanje kvalitete života nalazi se upravo u izobrazbi. Socijalne i kulturne razlike osjete se već u osnovnoškolskoj dobi i intervencije koje Republika Hrvatska radi na tom području godinama su sve uočljivije i veće, no treba razmotriti i uvjete koji dovode do razlika u pristupu obrazovanju u obiteljima romske nacionalnosti. Jedan od razloga zašto romska djeca nisu toliko privrženja školi predstavlja i teza da tradicionalna romska zanimanja ne zahtijevaju dugotrajno školovanje, već se vještinama i specijalizaciji uči od starijih (roditelja). Izdvajanje iz tradicionalnog okruženja i nuklearne skupine zbog školovanja narušava skupinske odnose i dinamiku. Vrijednosti Roma često su u nesrazmjeru s društvenim okolnostima u kojima se nalaze i zbog specifičnog načina življenja mahom nailaze na nerazumijevanje okoline, segregaciju i diskriminaciju. Integracija Roma u Hrvatskoj je na prilično nezavidnoj razini, što kreće od osnovnoškolskih dana. Jedan od problema jest neredovitost pohađanja nastave, što u konačnici ima negativne posljedice za romske naraštaje. Izobrazba je prije svega nužna za Rome da bi se poboljšao njihov životni standard. Republika Hrvatska svjesna je tog problema, stoga provodi programe integracije Roma u zajednicu. Unatoč tome, integracija Roma u Hrvatskoj općenito ima specifičnih poteškoća. Napose, Romi prihvaćaju religiju, običaje, tradiciju, a uglavnom i jezik većinske skupine, ali zadržavaju specifičan način življenja. Ono što se obrazlaže u ovom radu jest problem integracije romske djece u kontekstu obrazovanja jer ono za sobom vuče niz egzistencijalnih pitanja – posao, zdravstvo, stanovanje te kvalitetu života općenito.

Ključne riječi: Romi, obrazovanje, nacionalne strategije, segregacija, diskriminacija

Uvod

Više od šest stoljeća na području Republike Hrvatske nastanjeni su Romi, što potvrđuje prvi pisani dokument iz 1362. godine u kojemu se spominju (Hrvačić i Ivančić, 2000). Nacionalna manjina bez države suočena s problemom diskriminacije bori se sa raznim preprekama integracije u društvo. Problem nezaposlenosti uzroke uglavnom pronalazi u manjku obrazovanja, „nepismenosti, neizobraženosti, nepoznavanja jezika, pa i stoga što se Romi, često prikrivajući svoje podrijetlo, odaju sitnom kriminalu; tek dio je obuhvaćen sustavom socijalne skrbi“ (Posavec, 2000, str. 234). Na papiru zajamčen jednak ustavno-pravni status kao i ostalih etničkih manjina samo je privid (Đukić, Kukovec, 2015). Štambuk (2000) u radu Lapat, Šlezak (2010) navodi da je naseljavanje Roma u rubnim dijelovima naselja omogućilo čuvanje od

procesa asimilacije, što u isto vrijeme usporava proces integracije u hrvatsko društvo. Nastojanja međunarodnih i nacionalnih vladinih i nevladinih organizacija rezultiraju boljim obrazovnim prilikama za Rome. Unatoč tomu, problem obrazovanja u Hrvatskoj jedan je od primarnih s kojima se susreću romska djeca i njihove obitelji, što je uzrokovano brojnim kulturološkim, jezičnim i drugim preprekama.

Romska populacija u Hrvatskoj i Europi

Prema Izvještaju Instituta Otvoreno Društvo (2008) Romi su najbrojnija nacionalna manjina u Europi s populacijom od oko deset milijuna od kojih većina živi u zemljama Srednje, Istočne te Jugoistočne Europe. Prema zadnjem popisu stanovništva (Državni zavod za statistiku, 2013) u Hrvatskoj živi 16.975 Roma, odnosno 0,40% ukupne populacije. Broj Roma povećava se s godinama: prema popisu stanovništva 1971. bilo ih je, od ukupnog broja stanovnika, 0,03 %, 1981. godine 0,08%, 1991. godine 0,14%, a 2001. godine 0,21% (Državni zavod za statistiku 2013, str. 19).

Dostupni podaci u Hrvatskoj o romskom stanovništvu rijetko su pouzdani i točni. U popisu stanovništva podcijenjen je broj Roma; „sukladno procjeni Vijeća Europe u Hrvatskoj živi oko 40.000 Roma, što predstavlja oko 0,9 % ukupnog stanovništva“. Romi nisu jedan narod jednog identiteta, a suočavaju se i sa strahom od iskazivanja istog „zbog anticiganizma, tj. diskriminacije Roma“. To je jedan od razloga zbog čega je „(...) broj Roma u nacionalnim popisima stanovništva obično mnogo niži od stvarne brojke“ (Institut Otvoreno Društvo, 2008, str. 36).

Izazovi kvalitetnog obrazovanja Roma

„Obrazovanje je vrsta komunikacije koja definira ulogu pojedinca u društvu“ (Žitinski, 2006, str. 137). Institut Otvoreno Društvo (2008) tvrdi da je život Roma u gotovo svim aspektima lošiji od prosjeka, što pokazuju društveni pokazatelji isključenosti: viša nezaposlenost, viša razina smrtnosti novorođenčadi, niža očekivana dob, niži *per capita* prihodi, a više od polovice romskog stanovništva u Hrvatskoj mlađe je od devetnaest godina. Na kvalitetu izobrazbe Roma utječu mnogi čimbenici, a samo neki od njih su: odvajanje razreda, dislokacija romskog naselja, nerazumijevanje hrvatskog jezika u potpunosti, standard domaćinstva učenika, problem integracije u miješane razrede, manjak podrške i poticaja roditelja i sl.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, 07/17), Članak 12., definira osnovno obrazovanje obaveznim za svu djecu koja napune šest godina i traje osam godina (u pravilu do petnaeste godine života). Veliki broj romske djece napušta obvezno osnovno školovanje s navršениh 15 godina jer tada više nisu obvezni pohađati isto, a nerijetko dotad nisu završili osnovnu školu zbog ponavljanja razreda. Romska su djeca često suočena s diskriminacijom od strane svojih vršnjaka, a nerijetko i od strane učitelja i školske uprave. „Rano napuštanje školovanja mladih Roma u pravilu nakon završenom četvrtog ili šestog razreda osnovne škole središnji je problem u postizanju boljšeg obrazovnog statusa Roma u Hrvatskoj“ (Potočnik, 2008, str. 48).

Preporuke poboljšanja obrazovnog sustava odnose se na promicanje desegregacije, podupiranje i podržavanje odgojno-obrazovnih modula u obrazovanju i usavršavanju učitelja i nastavnika u području učenja jezika i metoda dvojezičnog obrazovanja te poučavanja u

multikulturalnim razredima. Istim se ukazuje na manjkavosti u diskriminacijskim stavovima, odnosu škole i zajednice, kurikularnim standardima, ljudskim potencijalima, jeziku te ustrojavanju razrednih odjela.¹

Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (2012) ocjenjuje obrazovni status Roma nepovoljnim, a to je „najvećim dijelom zbog neredovitog pohađanja nastave, niske stope završenosti osnovnoškolskog obrazovanja, neadekvatnog praćenja obuhvata romske djece obveznim obrazovanjem i obrazovanjem po posebnim programima za djecu s teškoćama u razvoju, slabe podrške obrazovnim djelatnicima koji rade s romskom djecom, uz nedostatne mjere sprečavanja segregacije“ (Potočnik, 2014, str. 43). U predškolskom je obrazovanju, unatoč intervencijama, i dalje niska uključenost djece romske nacionalne manjine. Višestruki su uzroci tomu: neinformiranost i neosvijestjenost roditelja o predškolskom odgoju, nedostatak sufinanciranja istog od strane lokalnih i regionalnih samouprava kao i nedostatak kapaciteta u dječjim vrtićima.

„Postojeći hrvatski sistem obrazovanja nije prilagođen zahtjevima i posebnostima romske etničke zajednice. Nužno je razviti i implementirati model koji bi bio povezan s potrebama, mogućnostima i zahtjevima romske manjine, uzimajući u obzir sve specifične stavke poput jezika, tradicije i posebnog sustava vrijednosti“ (Lapat, Šlezak, 2011, str. 82). Škola je pak mjesto povezivanja i ispreplitanja različitih kultura, običaja i praksi i zato je idealno mjesto za početne korake u integraciji (ako se nisu već dotada dogodili). Da se integracija romske djece u obrazovni sustav poboljšava, tvrde Đukić i Kukovec (2015), koji su istraživali pitanje poboljšanja statusa Roma u razdoblju pristupanja Europskoj Uniji na nacionalnoj razini. Pozitivan trend u upisivanju romske djece u osnovnu školu zamijećen je od akademske godine 06./07., do 12./13. Međutim, trend napuštanja osnovne škole također je u porastu u istom razdoblju, dok je broj Roma koji ponavljaju razred u padu. Najmanji se pomak vidi u visokoškolskom obrazovanju.²

Bolja integracija romske djece postiže se mješovitim razredima gdje se inkorporiraju u obrazovni program kvalitetom jednak prema svim učenicima. Dio problema u romskim razredima uključuje i nastavnike i učitelje koji se suočavaju s nedostatkom materijalnih resursa, neredovitim dolaskom djece na nastavu, nedostatkom rada roditelja s djecom (uzrokovano materijalnim teškoćama i nedostatkom obrazovanja roditelja), nedostatkom posvećenosti i razumijevanja za posao edukacije, što često vodi do neuspjeha u postizanju obrazovnog cilja.

Prema Nacionalnoj strategiji za uključivanje Roma (2012) na području osnovnoškolskog obrazovanja najveći problemi vežu se uz neredovitost pohađanja nastave, neadekvatno praćenje zastupljenosti djece pripadnika romske nacionalne manjine koja se obrazuju po posebnim programima za djecu s teškoćama, neadekvatno planiranje i nekontinuirano financiranje programa produženog boravka, nedostatak kontinuirane i ciljane podrške obrazovnim djelatnicima koji rade s romskom djecom te nedostatak provedbe mjera sprječavanja segregacije. Odvojeni razredi često su stigmatizirani i kao oni koji ne trebaju postići jednake uspjehe kao djeca iz drugih redovnih razreda, odnosno djeca su suočena sa

¹ Više o preporukama u: Open Society Institute (2008). Izvještaji o praćenju. 1.2. Preporuke o praćenju i vrednovanju. *Ravnopravan pristup Roma kvalitetnom odgoju i obrazovanju*. Zagreb.

² Brojčani iskaz istraživanja dostupan je u: Đukić, B., Kukovec, D. (2015). Romsko pitanje u kontekstu Europske unije, *Politička misao*, god 52., br.2, 2015, 131 – 155.

smanjenim očekivanjima nastavnika i učitelja što dovodi do velikih gubitaka i manjkavosti prepoznavanja učeničkih potencijala. Sustavno gledajući, za romsku nacionalnu manjinu ne ostvaruju se specifični nastavni i školski oblici u okviru redovitog školskog sustava (specifični nastavni planovi i programi, predmetni udžbenici, nastava na romskom jeziku...).

Utjecaj životnog standarda i sociokulturnih praksi na obrazovanje

Segregacija romske djece ima nekoliko negativnih učinaka. Izravno utječe na program i kvalitetu obrazovanja romske djece u odnosu na neromsku, fizički odjeljuje djecu čime se potiče socijalna isključivost te ih „priprema za poslove koji ne zahtijevaju visok nivo vještina, kojima se često tipično bave Romi“ (Nacionalna strategija za uključivanje Roma, 2012, str. 38).

Jedan od razloga neprivrženosti romske djece školi je taj što „tradicionalna romska zanimanja ne zahtijevaju dugotrajno školovanje (obrti), već ranu specijalizaciju uz učenje od starijih (roditelja) u plemenskoj skupini. Izdvajanje iz okruženja zbog školovanja narušava unutarnju skupinsku integrativnu dinamiku“ (Hrvatić, 2000. str. 270). U tradicionalnoj romskoj kulturi obitelj je bila jedino mjesto poučavanja i učenja, a u suvremenim društvima Romi se susreću s drugim kulturama koje ne prepoznaju njihovu kulturnu tradiciju. Škola u poimanju romskih zajednica ne predstavlja preduvjet za dobar život i zaradu, stoga se nameće zaključak da romska djeca ne povezuju bolje obrazovanje sa boljom kvalitetom života. nije za zaključiti da romska djeca povezuju bolje obrazovanje sa boljom kvalitetom života. Vrijednosti Roma specifične su u odnosu na društvo u kojem se nalaze, često su u nesrazmjeru s okolinom zbog specifičnog načina življenja, stoga mahom nailaze na nerazumijevanje okoline, segregaciju i diskriminaciju. Sociokulturne značajke predstavljaju prepreku na putu ka obrazovanju koje je, razvitkom modernog društva, preduvjet za ostvarenje niza egzistencijalnih pitanja – posao, zdravlje, stanovanje. Izobrazba tako predstavlja i liniju korelacije s društvom i okruženjem u kojemu se Romi u Hrvatskoj nalaze.

Kvaliteta obrazovanja prema UNICEF-u uključuje „učenike koji su zdravi, dobro uhranjeni i spremni na sudjelovanje i učenje, potaknuti na učenje od svojih obitelji i zajednica“ (UNICEF, 2000, str. 4). Djeca Romi, međutim, možda nisu u tako idealnom položaju s obzirom na to da često žive u siromaštvu.

Mladi Romi nakon završetka osnovnoškolskog obrazovanja rijetko nastavljaju ono srednjoškolsko, a iznimno rijetko i akademsko obrazovanje, čiji su uzroci raznoliki, a uglavnom povezani s ekonomskim i sociokulturnim uvjetima i teškoćama. Romi imaju razmjerno veći broj djece, ali su i razmjerno mladi ljudi, odnosno, vrlo rano postaju roditelji. Istraživanje koje su proveli Matijević, Uzelac i Bouillet (2003) pokazuje niz korelacija u odnosu mladi roditelji – školovanje djece, školovanje djece – dijete predškolske dobi, oženjeni parovi – redovitost pohađanja nastave, itd. Jedan od zaključaka jest da „oženjeni očevi i udane majke razmjerno najčešće imaju djecu koja redovito pohađaju nastavu“ što ukazuje razliku na „prijašnji život roditelja u konkubinatu, koji je u međuvremenu prestao, koje je razmjerno najčešće vezan uz neredovito pohađanje nastave njihove djece te uz njihovo započinjanje pa napuštanje školovanja“ (Matijević i sur., 2003, str. 311).

Inicijative, programi i alati za uključivanje Roma

Pitanjem odgoja i obrazovanja Roma aktivno se bave zadnjih 20-ak godina međunarodni propisi, programi i inicijative. „Od početka 1990-ih i tranzicije iz socijalističke u demokratsku

vlast, situacija Roma u Srednjoj i Jugoistočnoj Europi došla je na međunarodni dnevni red“ (Open Society Institute, 2008, str. 23). Zemlje u ovim regijama potpisnice su konvencija koje zabranjuju diskriminaciju, što je konkretnije dopunjeno specifičnim elementima unutar istih, ovisno o problemima romskih zajednica. Za rješavanje pitanja i teškoća romske zajednice izdvajaju se značajna sredstva, provode različita istraživanja i programi, a u ovom će se radu navesti samo neka.

Praćenja u području ljudskih prava i vladavine prava diljem Europe provodi program Europske Unije za praćenje i zagovaranje (EU Monitoring and Advocacy Program – EUMAP). Izvještaj o “Ravnopravnom pristupu Roma kvalitetnom odgoju i obrazovanju” istražuje obrazovne politike koja imaju utjecaj na odgoj i obrazovanje Roma, kvalitetu obrazovanja, prepreke koje Romima onemogućuju pristup obrazovanju. Provedena inicijativa Desetljeće za uključivanje Roma 2005 – 2015, inicijativa Instituta Otvoreno društvo i Svjetske banke, predstavlja međunarodni napor u borbi protiv diskriminacije i osiguravanje ravnopravnog pristupa Roma obrazovanju, stanovanju, zapošljavanju i zdravstvenoj skrbi. Pokrenuta u veljači 2005. godine i podržana od strane devet zemalja Srednje i Istočne Europe, Inicijativu podupire i Europska komisija, Vijeće Europe, Razvojna banka Vijeća Europe te Razvojni program Ujedinjenih Naroda. Institut Otvoreno Društvo već je godinama aktivan u regiji, podupirao je inicijative lokalnih organizacija u području odgoja i obrazovanja i provodio aktivnosti putem svojih programa, uključujući Program za potporu obrazovanju i Program participacije Roma.

Republiku Hrvatsku obvezuju i Europska konvencija o ljudskim pravima (1950), Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima (1992), Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina Vijeća Europe (1955) te ostali dokumenti međunarodnog karaktera (rezolucije, smjernice, direktive). Na razini Europske unije posebno se ističe pitanje diskriminacije i rasizma prema Romima čime se bave ECRI, MG-S-ROM, ERRC i drugi te nevladine organizacije (Human Rights Watch, Amnesty International, Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava i drugi) (Novak, 2004).

Zaklada za obrazovanje Roma osnovana je s ciljem ulaganja financijskih sredstava u područje obrazovanja u okviru Desetljeća za uključivanje Roma kako bi se mogla provoditi istraživanja koja bi dala bolji uvid u kreiranje obrazovne realnosti te obrazovnih politika i koja bi upućivala na promjene unutar istih.

„Nakon gotovo cijelog desetljeća provedbe Nacionalnog programa za Rome i Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma, u Republici Hrvatskoj je u području obrazovanja najveći napredak ostvaren u domeni uključenosti romske djece u obrazovni sustav. Ipak, još uvijek je na svim razinama obrazovanja prisutno mnoštvo problema u praktičnoj provedbi kako nacionalne obrazovne politike, tako i mjera strateških dokumenata namijenjenih uključivanju romske nacionalne manjine u društvo“ (Nacionalna strategija za uključivanje Roma, 2013).

Opći ciljevi nacionalne strategije su: poboljšati pristup kvalitetnom obrazovanju uključujući obrazovanje i skrb pruženu u ranom djetinjstvu, ali i osnovnog, srednjeg i sveučilišnog obrazovanja s posebnim naglaskom na uklanjanja moguće segregacije u školama zatim spriječiti preuranjen prekid školovanja i osigurati lagan prijelaz iz škole do zaposlenja.³

³ Više o općim i posebnim ciljevima: Nacionalna strategija za uključivanje Roma (2012). Dostupno na: <http://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/Nacionalna%20strategija%20za%20uklju%C4%8Divanje%20Roma%202013-2020.pdf> (10.2.2018.)

Na razini međunarodnih organa i ogranka unutar istih prepoznat je problem integracije i obrazovanja Roma, što potvrđuju Ujedinjeni narodi te njihove četiri agencije koje su poduzele aktivnosti unutar ovih pitanja: UNDP, UNESCO, UNICEF i Svjetska banka. Također, Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS) bavi se mehanizmima poboljšanja prava nacionalnih manjina, među kojima su i Romi.

Jedan od najvažniji međunarodnih dokumenata je i Konvencija o pravima djeteta (1989, str. 2): „Konvencija je opsežan instrument različitih prava kojim se, među ostalim, pokazuje da hijerarhija dječjih prava ne postoji. Dakle, sva su ta prava potrebna da bi se dijete razvilo u psihofizički cjelovitu osobu“ što jednakim čini pravo preživljavanja, razvojno pravo, zaštitna te prava sudjelovanja. Prema Rumbak (2007) samim rođenjem djeca stječu određena prava i slobode koja im nitko ne može oduzeti. Budući da je pravo na obrazovanje jedno od temeljnih prava, nužno je osigurati kvalitetne uvjete za postizanje istih.

Intervencije Roma s ciljem integracije

1994. osnovana je Ljetna škola djece Roma koja se bavi očuvanjem nacionalnog identiteta i razvijanjem samosvijesti o pripadanju romskom narodu, upoznavanjem *romani chiba*, romskog jezika, zatim upoznavanjem romske povijesti, kulture i tradicije te romske umjetnosti i postignuća. Romi su osnovali i Predškolski centar „Ceferino Jimenez Malla“ u Zagrebu, a Romsko nacionalno vijeće osnovano je u travnju 2012. godine, a osnovana je i Udruga žena Romkinja s ciljem promicanja i provedbe antidiskriminacije te osnaživanja i edukacije žena. Unatoč tome, integracija Roma u Hrvatskoj ima specifičnih poteškoća. Njihova ekstrinzična kultura veća je zapreka integraciji od intrinzične kulture. Napose, Romi prihvaćaju religiju, običaje, tradiciju, a uglavnom i jezik većinske skupine, ali zadržavaju specifičan način življenja. Vrijednosti koje smo već naveli, a nisu dio neromske okoline, nekad su velika prepreka u ostvarivanju ljudskih prava.

Zaključak

Obrazovanje je jedan od glavnih instrumenata za poboljšanje života romske zajednice općenito. Intervencijom vladinih i nevladinih organizacija treba podići svijest u ostatku društva, primarno kod djece i mladih. Važno je uložiti potrebne napore i poduzeti potrebne mjere kako bi se nadolazećim generacijama Roma pružilo kvalitetniji odgoj i obrazovanje. Iako nije uvijek dio vrijednosti romskog društva, obrazovanje je ključan segment razvitka i ostvarivanja raznih prava u modernom društvu. Tijekom prošlosti odgoj i obrazovanje romske djece u Hrvatskoj nisu bili organizirani sukladno važnosti koje imaju u procesu integracije Roma. Ono što nedostaje jest praktična školska realizacija koja bi dovela na istu razinu znanja i romsku djecu i drugu djecu iz sredine.

Česta netrpljivost i nerazumijevanje u odnosu hrvatskog društva prema Romima proizlazi iz primarnog nerazumijevanja povijesti, kulturnih obrazaca i tradicije nacionalne manjine, a potpomognuto je i negativnim iskustvima koja su uglavnom i medijski eksponirana, što čini plodno tlo za poticanje predrasuda i stereotipa koji vode do diskriminatornog ponašanja. Romi su se, živeći na hrvatskim prostorima, afirmirali i dijelom izgubili tradicionalne komponente, no trebalo bi iznaći rješenje za održanje vlastite kulture u odnosu na onu većinsku. Najveći je opseg problema u edukaciji roditelja jer se jedino tako mogu se postići dugotrajniji učinci u smislu obrazovanja. „Općenito visoka kvaliteta odgoja i obrazovanja može pomoći u

nadoknađivanju društvenih nejednakosti, u poboljšanju učenja, pomaganju da se ostvare potencijali djece te da ih se u konačnici pripremi za aktivno integriranje u društvo“ (Institut Otvoreno Društvo, 2008, str. 30).

Literatura

1. Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, Zagreb, 2013. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (15.2.2018.)
2. Đukić, B., Kukovec, D. (2015). Romsko pitanje u kontekstu Europske unije: pomaže li Europa integraciju Roma u Republici Hrvatskoj?. *Politička misao*, god.52, br.2, 131 – 155.
3. Institut Otvoreno društvo – Open Society Institute (2008); *Ravnopravan pristup Roma kvalitetnom odgoju i obrazovanju*: Izveštaji o praćenju 2007. Preuzeto s: <http://files8.webydo.com/92/9257162/UploadedFiles/668FC904-987F-D278-5303-0375AA067014.pdf> (15.12.2018.)
4. Hrvatić, N. (2000). Odgoj i izobrazba Roma u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol 9. No. 2/3, 267- 290. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/20270> (20.11.2017.)
5. Hrvatić, N., Ivančić, S. (2000). Povijesno – socijalna obilježja Roma u Hrvatskoj.
6. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol.9 No.2-3, 251-266. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/20268> (20.11.2017.)
7. Hrvatić, N., Posavec, K. (2003). Odgoj i obrazovanje Roma u Hrvatskoj: nove paradigme. *Napredak, časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 146 (4), 455-467.
8. Hodžić, A. (1985). Životni standard romskih domaćinstava. *Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, No.87-90, 27-34.
9. Lapat, G., Šlezak, H. (2011). The Roma students' perception of the importance of education. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, Vol. 6, No.11, 81 - 93.
10. Matijević, M., Uzelac, S. i Bouillet, D. (2003). Povezanost (ne)redovitosti školovanja romske djece s njihovom brojnošću i bračnim statusom roditelja. *Napredak, časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 144 (3), 302 – 316.
11. Narodne novine (2017) *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN, 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (18.2.2018.)
12. Novak, J. (2004). Romska zajednica i međunarodne institucije: tek relativan uspjeh zaštite ljudskih i manjinskih prava. *Migracijske i etničke teme*, Vol.20 No.4, 403 – 432.
13. Posavec, K. (2000). Sociokulturna obilježja i položaj Roma u Europi – od izгона do integracije. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol 9. No. 2/, 229 – 250.
14. Potočnik, D. (2014). Obrazovanje. U: D. Potočnik, J. Papa, M. Šalinović, J. Barberić (ur.), *Romska svakodnevnica u Hrvatskoj: prepreke i mogućnosti za promjenu*. Zagreb: UNDP, UNICEF i UNHCR. Preuzeto s: <https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/undp-hr-roma-everyday-2015.pdf> (18.11.2017.)

15. Rumbak, I. (2007). *Strategija obrazovanja Roma u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Humanitarna organizacija Svjetska organizacija Roma u Hrvatskoj.
16. UNICEF (2000). *Defining Quality in Education*. Preuzeto s: <https://www.unicef.org/education/files/QualityEducation.PDF> (15.12.2017.)
17. UNICEF (1989). *Konvencija o pravima djeteta..* Preuzeto s: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20_dje_te_ta_full.pdf (15.12.2017.)
18. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske (2012). *Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. Godine*. Preuzeto s: <http://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/Nacionalna%20strategija%20za%20uklju%C4%8Divanje%20Roma%202013-2020.pdf> (15.11.2017.)
19. Vlada Republike Hrvatske (2005). *Desetljeće za Rome*. Preuzeto s: <https://pravamanjina.gov.hr/ostvarivanje-prava-romske-nacionalne-manjine/nacionalni-program-za-rome/arhiva-570/akcijski-plan-desetljeca-za-ukljucivanje-roma-2005-2015/akcijski-plan-desetljeca-za-ukljucivanje-roma-2005-2015-/507>, (20.11.2017.)
20. Žitinski, M. (2006). Obrazovanje je moralni pojam. *NAŠE MORE : znanstveni časopis za more i pomorstvo, Vol.53 No.3-4*, 140-147. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=12311 (10.2.2018.)

INTEGRATION OF ROMA CHILDREN INTO CROATIAN EDUCATIONAL SYSTEM

Abstract

The first written document in the territory of the Republic of Croatia confirms that Roma people have been living in these areas since the 14th century. Ever since then, they have been moving across Croatia in search of jobs, social emancipation, better life and economical circumstances. Obstacles on their way are often caused by not knowing the language, lack of education and illiteracy, which are reflected on the whole life cycle of the people of Roma nationality. The crucial precondition for bettering their quality of life is education. Social and welfare differences emerge already in the primary school and interventions performed by the state in this sector are getting more noticeable and bigger. However, the conditions that lead to differences in the very approach to education in Roma families need to be considered. One of the reasons why Roma children are not that committed to school lies in the thesis that traditional Roma vocations don't require long-term education, skills and specialization are rather learnt from the elders (parents). Seclusion from the traditional environment and nuclear group due to education disturbs group relationships and dynamics. Values that are cherished by the Roma people are often in disproportion with the social circumstances that surround them, and because of their specific lifestyle they often face lack of understanding, segregation and discrimination. Tolerance towards Roma people in Croatia is on an unenviable level, and that starts already in the primary school. One of the problems is the irregularity of class attendance, and in the end, that has negative consequences for Roma generations. Education is necessary for Roma national minority primarily to improve their standard of living. Republic of Croatia is aware of this problem and therefore implements the programs for integrating Roma people into the community. Nevertheless, the integration of Roma people in Croatia in general has its own

specific difficulties. Particularly, Roma people accept the religion, customs, tradition and mostly the language of the majority group, but they keep their specific lifestyle. This work explains the problem of integrating Roma children in the context of education, because a lot of existential questions depend on it – job, healthcare, residence, and quality of life in general.

Key words: Roma people, education, national strategies, segregation, discrimination